כענין שנאמר [1]מראשו ועד רגליו [א]ראשו ולא ראשו בכלל (א) רגליו ולא רגליו בכלל ת"ל [2]עד יום האחד ועשרים לחודש בערב [ב]רבי אומר אינו צריך ראשון וראשון בכלל שביעי ושביעי בכלל אפי' תימא רבי שקולי משקלי קראי מכדי כתיב [3]מבן חודש ועד בן חמש שנים תו מבן חמש (ועד בן כ') למה לי הילכך אישתקלו להו אמר מר ראשו ולא ראשו בכלל רגליו ולא רגליו בכלל מגלן איבעית אימא שאני סימנים דגופו מסימנים דראשו איבעית אימא לכל מראה עיני הכהן: ר"א אומר עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד: תניא ר"א אומר נאמר כאן למעלה ונאמר להלן (ב) [4]חודש ומעלה מה להלן מבן חודש ויום אחד אף כאן (מבן) חודש ויום אחד ואימא כי התם מה התם חד יומא אף כאן חד יומא א"כ ג"ש מאי אהני [ג]ת"ר (ג) שנה האמורה בקדשים שנה האמורה בבתי ערי חומה שתי שנים שבשדה אחוזה ושש שנים שבעבד עברי וכן שבבן ושבבת[ג] כולן מעת לעת [ד]שנה האמורה בקדשים מגלן [ד]אמר רב אחא בר יעקב אמר קרא [5]כבש בן שנתו שנתו שלו ולא של מנין עולם [ה]שנה האמורה בבתי ערי חומה דכתיב [6]עד תום שנת ממכרו [ה]ממכרו שלו ולא שנה למנין עולם שתי שנים [ו]שבשדה אחוזה דכתיב [7]במספר שני תבואות ימכר לך [ז]פעמים שאדם אוכל שלש תבואות בשתי שנים [ו]שש שנים שבעבד עברי דכתיב [8]שש שנים יעבוד ובשביעית זימנין דבשביעית נמי יעבוד [ח]ושבבן ושבבת כולן מעת לעת למאי הילכתא אמר רב גידל אמר רב [ז]לערכין רב יוסף אמר לפרקין דיוצא דופן א"ל אביי לרב יוסף מי פלגיתו א"ל לא אנא אמרי חדא והוא אמר חדא הכי נמי מסתברא דאי ס"ד פליגי (ד) מ"ד לערכין לא אמר ליוצא דופן והאמר רב הילכתא (ה) בכולה פירקא מעת לעת ואלא למאן דאמר לערכין מ"ט לא אמר ליוצא דופן דומיא דהנך מה הנך דכתיבא אף הנך דכתיבא ואידך אי סלקא דעתך דכתיבא האי שבבן ושבבת

שבזוכר

כענין שנאמר מראשו ועד רגליו. דפשיטא לן כדמפרש לקמן מראשו ולא ראשו בכלל: **ת"ל עד יום האחד ועשרים לחדש בערב.** אלמא יום ראשון בכלל כדכתיב ברישא דקרא בערב תאכלו מצות ושביעי נמי בכלל מסיפיה דקרא כדכתיב בערב: **שקולי משקלי קראי.** שקולין הן (ו) המדרשות. לפי מדרשו של רבי יש להכריען כלמטה ויש להכריען כלמעלה כדכתיב מבן חדש ועד בן חמש שנים והיה ערכך וגו' ואמרינן עד ועד בכלל הרי בן חמש כלמטה והדר כתיב ואם מבן חמש שנים ועד בן כ' וגו' ולרבי מבן חמש ובן חמש בכלל דהאמר מיום הראשון הראשון בכלל הרי שנת ה' כלמעלה הלכך אי לאו ג"ש לא קמה לן הכרעה להיכא: **מבן ה' תו ל"ל.** הכי ה"ל למיכתב ועד בן עשרים שנה והיה ערכך וגו' ועד בן ששים שנה והיה ערכך וגו': **שאני סימנין דגופו מסימנין דראשו.** דסימני נגע שבמקום שיער נידון בשיער צהוב (ז) ובנגע שבמקום בשר נידון בשיער לבן ובפסיון: **לכל מראה.** ואינו יכול לראות בראש מפני השיער וברגל בין אצבע לאצבע: **ונאמר להלן.** גבי לויים חדש ומעלה מה להלן חדש ויום אחד כדכתיב מבן חדש ומעלה דכבר נכנס בה חדש (ח) האמר אף כאן חדש ויום אחד: **מה התם חד יומא.** מה מעלה דכתיב גבי חדש לא הוי אלא חד יומא אף מעלה דהכא גבי שנים לא הוי אלא חד יומא: **ג"ש מאי אהני לי.** בלא ג"ש ידענא דחד יומא בעינן דהא ומעלה כתיב: **שנה האמורה בקדשים.** כגון (במדבר כח) כבשים בני שנה: **שתי שנים שבשדה אחוזה.** (ט) (שהוא) שהמוכר שדה אחוזה אינו רשאי לגאול עד שתהא ב' שנים ביד הלוקח דכתיב (ויקרא כה) במספר שני תבואות ימכר לך ומיעוט שנים שתים: **ושבבן ושבבת.** שנים האמורים בבן ובבת ולקמן מפ' להו: **מעת לעת.** אותו יום ואותה שעה לשנה הבאה ולא אזלינן בתר מנין עולם דכי מטי תשרי ניחשוב ליה שתא: **שני תבואות.** כיון דכתיב שני (ט) שני תבואות במשמע תבואות ל"ל אלא מלמד שכל תבואה שימצא באותן ב' שנים יאכל ואפי' ג' כגון אם מכרו לו בניסן מליאה קמה (י) ולא יגאלנה עד שתי שנים בניסן באותו יום ואם קדם וקצר הרי אכל ג' תבואות וכשיפדנה (יא) מוכר יחשוב שנים מיום שמכרה עד היובל אם היו עשר שנים והוא מכרה בעשרה מנים נמצא שמכרה לכל שנה במנה שהרי ביובל היתה עתידה לחזור הלכך כשהוא פודה עכשיו נותן שמנה מנים לשמנה שנים הנותרים וזה אכל שלש תבואות שוות (יב) כמה מנים בשתי שנים ואילו הוה אזלינן בתר מנין עולם מתשרי הבא בשנה האחרת הוה פריק ליה ולא הוה אכיל אלא שתי תבואות: **לערכין.** דלא אזלינן בשנת חמש ועשרים וששים בתר מנין עולם: **לפרקין דיוצא דופן.** במסכת נדה (דף מה:) (יג) בן י"ב שנה נדריו נבדקין בן י"ג נדריו קיימין בת אחת עשרה נדריה נבדקין בת שתים עשרה נדריה קיימין וכן הרבה שנות בן ובת (יד) שנינו שם וקאמר הכא דכולהו מעת לעת שנולדו: **האמר רב.** התם במסכת נדה (דף מז:): **הלכתא בכולה פירקין.** דיוצא דופן מעת לעת: **מ"ט לא אמר ליוצא דופן.** הואיל וסבירא ליה נמי התם מעת לעת: **אמר לך** אפי' הכי הכא לא קתני להו דומיא דהנך שנה דקדשים ודעבד עברי קתני דכתיבי באורייתא והנהו שנים דיוצא דופן כולהו דרבנן:

שבזוכר

ואי בעית אימא לכל מראה עיני הכהן. ואינו יכול לראות בראש מפני השער וברגל בין אצבע לאצבע וא"ת הכא משמע דפרח בכולו לא שייך ברגל ובאיזהו מקומן (זבחים דף מט:) לא משמע כך (טו) דאיכא התם ר' נתן בן אבטולמוס אמר מנין לפריחה בבגדים שהיא טהורה נאמר קרחת וגבחת בבגדים ונאמר קרחת וגבחת באדם מה להלן פרחה בכולו טהור אף כאן פרחה בכולו טהור והתם מגלן דכתיב מראשו ועד רגליו מה להלן כולו הפך טהור פירוש ברגל אף כאן פי' בראשו כולו הפך טהור (טז) [משמע] דפריחה שייך שפיר ברגל דיליף ראש מרגל (יז): [ח]**ופדויו** מבן חדש ומעלה. ותפשנו אחר מקרא זה ולא מצאנוהו כ"א ופדויו מבן חדש תפדה ושמא דריש הכי מדכתיב ופדויו מבן חדש דמשמע מבן חדש ומעלה מדלא כתיב בן חדש: **שנתו** שלו ולא שנתו של עולם. הק' הרב שמואל בן הרב אלחנן ל"ל קרא תיפוק ליה מסברא דאלת"ה היאך נמצא תמידין כשרין לר"ה שאם נולד קודם ר"ה מיד כשנכנס ר"ה בן ב' שנים הוא ואנו כבש בן שנה בעינן לתמידין ואם הוא נולד יום ר"ה מחוסר זמן הוא (יח) ויש מפרשים דאין אנו מתחילין מנין שנתו כי אם מיום הרצאה כדאמרינן גבי בכור לפני ה' תאכלנו שנה בשנה ואמרינן (ר"ה דף ו:) דאין אנו מונין אלא מיום הרצאה ה"נ אמרינן הכא ואינו כן דלא אמרינן דין זה כ"א לענין בל תאחר אבל לענין מניין שניו לא דהא אמרינן בפ"ב דזבחים (דף כה:) לשעות פוסלות בקדשים פי' אם שחט כבש [ביום] השלמת שנתו קודם שהגיע מעת לעת דלידתו ולא הספיק לזרוק הדם עד שעבר מעת לעת לשעת לידתו פסול ואי אזלינן ביה אחר הרצאה לא תמצא דין זה שהרי לעולם (יט) הוא בן שנתו אלא ש"מ דאזלינן אחר הלידה ממש א"כ הדרא קושיא לדוכתיה ואומר מורי ה"ר שמואל דשפיר (י)(איצטרכו תרי קראי) דאי לאו הכי לא אמרינן ביה מעת לעת כדאי' לקמן בפרק בתרא (יט) (דף לא.): **במספר** שני תבואות פעמים שאדם אוכל ג' תבואות בב' שנים. וא"ת היכי דרשינן מהאי קרא הכי ואימא ד' תבואות (כ) לפי ששני משמע שנים ותבואות משמע שנים הרי כאן ארבע וי"ל דדריש ממספר דמשמע שני תבואות (כ) וה"ל למכתב תבואה משמע שתבואה (כא) אחת יש עדיין וקשה לר"י שאפי' אנו מונין לשנות העולם נמצא ג' תבואות בב' שנים כגון שמכר לו בב' בתשרי שדה מליאה פירות שבשיבא תשרי של שנים הבאים קצר כבר פירותיו מכ"ט באלול וי"ל דשכיח טפי שלשה תבואות בב' שנים שאנו מונין מעת לעת יותר משאנו מונין לבריאת עולם:

ובשביעית נמי יעבוד. הקשה הרר"י בן יום טוב דהא לא שמעינן מהכא אלא מעת לעת של שנה אחרונה אבל מעת לעת של שאר שנים מגלן אימא דל' יום שלפני ר"ה חשיבי שנה והשיב לו רשב"ם דקרא ובשביעית גלי לן אשנה אחרונה והוא הדין לשאר שנים דאזלינן בהו מעת לעת דומיא דהנך דכתיבי:

לערכין

עין משפט נר מצוה

יד א מיי' פ"ו מהל' טומאת צרעת הל"ו:
טו ב מיי' פ"ח מהל' מעה"ק הל"ג:
טז ג מיי' פי"ב מהל' שמטה ויובל הל"א:
יז ד מיי' שם פי"א הלכה ט:
יח ה מיי' שם הל"ו:
יט ו מיי' פ"ב מהל' עבדים הל"ב:
כ ז מיי' פ"א מהל' ערכין הלכה ד:

מוסף רש"י

הובא בעמוד הבא

שיטה מקובצת

א) רגליו ולא רגליו בכלל הקשה הר"ר אלחנן דהכא משמע דפרח בכולו טהור חוץ מרגליו וקשה מהא דאמרי' בזבחים דף מ"ט ע"ב ואיתקש ראשו לרגלו מה להלן כולו הפך לבן פרח בכולו טהור אף ראשו פרחה בכולו טהור והא לא אשכחן פריחת נגע (בכולו) [ברגליו] דטהור וי"ל דכי היכי דחלוקים רגליו מכל הגוף שאם פרחה בכל הגוף בלא רגליו דטהור ה"נ אם פרחה בכל רגליו בלא שאר הגוף טהור. וי"ל דהא שינויא ליתא דכל נגע עור בשר אינן נטהרין בפריחה עד שתפרח בכל מקום הראוי ליטמא בנגעי עור הבשר ובפרק י' דנגעים קתני אלו מקומות באדם וכו' ואין מעכבין את ההופך כולו לבן וכו' וחשיב התם וכף הרגל וגם אינו מטמא בבהרת. ופי' ר"ש משום דחשיב בבית הסתרים לפי שאדם דורך עליו והוא מכוסה תמיד והאי דקאמר הכא ולא רגליו בכלל היינו כף הרגל והאי דקאמר התם מה רגליו פרחה בכולו טהור היינו בהרת שעל רגליו שאם פרחה בכולו טהור: ב) להלן. ס"א ופדויו מבן חדש וזהו גירסת התוס' אבל בס"א אינו וכן גירסת רש"י ז"ל: ג) שנה האמורה בקדשים בפ"ב דזבחים איכא מ"ד שעות פוסלות בקדשים דדריש שה תמים זכר בן שנה יהיה שיהיו כל הוויותיו תם ובן שנה ופריך ומי איכא מידי דבשעת שחיטה בן שנה ובקבלה והולכה בן שתי שנים אמר רבא זאת אומרת שעות פוסלות בקדשים והשתא מעת לעת של קדשים אינו שוה לאחריני דלא בעינן בהו מעת לעת בשעות כדפרש"י א) לעיל גבי שלשים יום איכא בינייהו ישנה דבתי ערי חומה נמי משמע בפרק בתרא דבעינן מעת לעת אף בשעות דדריש התם עד תום שנת כו' והקשה רבינו מאיר מאי איצטריך האי קרא גבי קדשים. מההוא קרא דדריש בזבחים בן שנה יהיה דשעות פוסלות ידעינן ילשנתו מנינן דאי מנין למנין העולם לא משכחת לה דבשעת שחיטה היה בן שנה ובזריקה היה בן שתים שאם שחטו סמוך לבית השמשות וזרקו בלילה תיפוק ליה משום לן. ותירץ דאיצטריך ההוא קרא לאשמועינן דפסול משום עבורה ימנו ואם עלה ירד כדאמרינן בפ' בתרא דזבחים גבי בני יונה שעבר זמנן שאם עלו ירדו. ופר"א כיון דבשעת שחיטה היה בן שנה וזרקו לא ירד קמ"ל קרא כיון דבשעת קבלה היה יותר מבן שנה אם עלה ירד. וי"ל דאי לאו ידעינן מהכא דבתר שנה דידיה אזלינן לא הוה דרשינן מיהיה דשעות פוסלות וכן גבי בתי ערי חומה איכא תרי קראי:

מסורת הש"ס

א) [לקמן כד:], ב) נדה מו: [כל הענין תוספתא דפרה פס"ק], ג) [ע' תוס' נדה מו: ד"ה טלין], ד) [בכורות כז:], ה) [לקמן לא.], ו) [ע' תוס' לקמן ריש יט.], ז) בפ"ח: נכנס בהחדש, ח) עיין רפ"ק שנירפא אחרת היה לכם ולפירוש רש"י ניחא, ט) [כל היום ל"ק], י) ל"ל אילטריך קרא [וגר' ל"ק אילטרכו לקמן תרי קראי], כ) [ולפי ל"ק].

תורה אור השלם

1. וְאִם פָּרוֹחַ תִּפְרַח הַצָּרַעַת בָּעוֹר וְכִסְּתָה הַצָּרַעַת אֵת כָּל עוֹר הַנֶּגַע מֵרֹאשׁוֹ וְעַד רַגְלָיו לְכָל מַרְאֵה עֵינֵי הַכֹּהֵן: ויקרא יג יב
2. בָּרִאשֹׁן בְּאַרְבָּעָה עָשָׂר יוֹם לַחֹדֶשׁ בָּעֶרֶב תֹּאכְלוּ מַצֹּת עַד יוֹם הָאֶחָד וְעֶשְׂרִים לַחֹדֶשׁ בָּעָרֶב: שמות יב יח
3. וְאִם מִבֶּן חֹדֶשׁ וְעַד בֶּן חָמֵשׁ שָׁנִים וְהָיָה עֶרְכְּךָ הַזָּכָר חֲמִשָּׁה שְׁקָלִים כָּסֶף וְלַנְּקֵבָה עֶרְכְּךָ שְׁלֹשֶׁת שְׁקָלִים כָּסֶף: ויקרא כז ו
4. פְּקֹד אֶת בְּנֵי לֵוִי לְבֵית אֲבֹתָם לְמִשְׁפְּחֹתָם כָּל זָכָר מִבֶּן חֹדֶשׁ וָמַעְלָה תִּפְקְדֵם: במדבר ג טו
5. וּבִמְלֹאת יְמֵי טָהֳרָהּ לְבֵן אוֹ לְבַת תָּבִיא כֶּבֶשׂ בֶּן שְׁנָתוֹ לְעֹלָה וּבֶן יוֹנָה אוֹ תֹר לְחַטָּאת אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד אֶל הַכֹּהֵן: ויקרא יב ו
6. וְאִישׁ כִּי יִמְכֹּר בֵּית מוֹשַׁב עִיר חוֹמָה וְהָיְתָה גְּאֻלָּתוֹ עַד תֹּם שְׁנַת מִמְכָּרוֹ יָמִים תִּהְיֶה גְאֻלָּתוֹ: ויקרא כה כט
7. בְּמִסְפַּר שָׁנִים אַחַר הַיּוֹבֵל תִּקְנֶה מֵאֵת עֲמִיתֶךָ בְּמִסְפַּר שְׁנֵי תְבוּאֹת יִמְכָּר לָךְ: ויקרא כה טו
8. כִּי תִקְנֶה עֶבֶד עִבְרִי שֵׁשׁ שָׁנִים יַעֲבֹד וּבַשְּׁבִעִת יֵצֵא לַחָפְשִׁי חִנָּם: שמות כא ב

רבינו גרשום

שאם העריך בשנת חמש נותן ערך בן שלשים כאילו בשלש או בארבע שנה העריך כדכתיב ואם מבן חדש ועד בן חמש שנה וכן שנת עשרים כלמטה הימנה שנותן ערך בן חמש שנאמרן ואם מבן ששים שנה ומעלה דכיון דכתיב בן ששים ואיצטריך למיכתב ומעלה ש"מ דמה שיעריך מבן ששים ואילך הוי כלמעלה הא שנת ששים גופה כלמטה הימנה: [והרי אנו למידין לכולם משנת ששים כו'. דין אם עושה שנת ששים כלמטה היינו להחמיר שמעשרים ועד ששים ערכין נ' שקל ומס' ומעלה אינו אלא ט"ו שקל. נעשה שנת חמש ושנת עשרים כלמטה הימנה להקל שפחות מחמש אין ערכו גדול כשל חמש וכן פחות מכ' ערכו מבוטט משל למעלה מעשרים]: ת"ל שנה שנה. נאמר בששים שנה [ונאמר] בחמש ובעשרים שנה לג"ש כלומר היקישא הוא ואין משיבין על היקישא בין להקל בין להחמיר: [ר' אלעזר אומר עד שיהו יתירות על השנים חודש ויום אחד. שלעולם אינו נותן ערך בן חמש עד שיהא בן חמש ויותר על החמש חודש ויום אחד. וכן נמי לעולם אינו נותן ערך בן עשרים עד שיהא בן עשרים וחדש ויום אחד]: מופנה. האי שנה שנה דאין צריך לגופו אלא לידון בג"ש דאל"כ איכא למיפרך כדפרכינן במתני' הין אם עשה שנת ששים כלמטה כו': [שנה שנה יתירי כתיבי בליבר למה] לי למיכתב שנה בשנת עשרי'. ושנת (עשרים) [ששים] ליגמר מבן חמש שנים אלא להקים: ואי דמפרשי שנה א) שנה יתירא דמצי למימר ואם מבן חמש שנים עד בן כ' ולא איצטריך למיכתב שנים בתרא וכל כולה שנה בתראי: ואי ר' היא הא אמר לקמן עד ועד בכלל כלומר כיון דכתב עד בן חמש שנים ועד בן עשרים שנה ממילא שמעינן דכלמטה הימנה דעד ועד בכלל ולא צריכא ג"ש: ראשו ולא ראשו בכלל עד רגלו ולא רגלו בכלל משום דכתיב לכל מראה עיני הכהן וראשו ורגליו אינן נסקרין ביחד בסקירה אחת: ת"ל עד יום האחד ועשרים לחדש בערב. לסוף הימים היינו ראשון ושביעי בכלל: ר' אומר אינו צריך. אלא כיון דכתיב ביה מיום הראשון ועד יום השביעי תרוייהו הוו בכלל ולא איצטריך ג"ש: שקולי משקלי קראי. שאין אנו יודעין אם נאמר עד ועד בכלל אי לא דכשם דמשמע למטה כך משמע למעלה. כיצד שאם נאמר אם מבן חדש ועד בן חמש שנים דמשמע שתהא שנת חמש בכלל הכי נמי כתיב אם מבן חמש שנים ועד בן עשרים שנה דמשמע שתהא שנת חמש כלמעלה [illegible]

ו) ומ"ד לערכין. כ) בכולה פירקין אות א' נמחק: ו) הן במקראות לפי. תיבת המדרשות נמחק: ז) צהוב ובפסיון ונגע שבמקום: ח) תיבת שהוא נמחק: ט) שני שתי שנים במשמע תיבות שני תבואות נמחק: י) קמה לא אות ר' נמחק: יא) וכשיפדנה הגואל יחשוב תיבת המוכר נמחק: יב) שוות שלש שנים תיבת כמה נמחק: יג) נדה הוא ומיירי בה טובא בן: יד) ובת שנויין שם תיבת שנינו נמחק: טו) כך דאמרי' התם תיבת דאיכא נמחק: טז) טהור משמע דפריחה: יז) מרגל וצ"ל דהתם מיירי על גבי הרגל דשייך ביה שפיר לכל מראה עיני הכהן והכא מיירי בין אצבע לאצבע: יח) הוא. גליון ועוד קשה בו) מגלן דשעות פוסלות בקדשים דאי משנתו שלו ולא שנתו של עולם [לאו מילתא] הוא דהא בערכין איצטריך תרי קראי חד למעוטי שנת עולם וחד לומר דבעינן מעת לעת וי"ל דקושיא חדא מהרצין לאידך דע"כ שנתו לא איצטריך למעוטי שנת עולם דמתמיד נפקא דא"כ לא תמצא תמיד כשר כדפי' אלא איצטריך משום מעת לעת ולומר דשעות פוסלות עכ"ל הר"ר אליעזר משנוא: יט) בתרא דאמרי' ורבנן ההוא מבעיא ליה לשנת [illegible]

[illegible]

Torah-Box.com
diffusion du judaïsme aux francophones